

Katalin H. Gyürky, *Das mittelalterliche Dominikanerkloster in Buda*, în seria *Fontes Archaeologici Hungariae*, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1981, 165 p. + 21 tab. + XIII Supl.

Apariția unei monografii arheologice de felul celei pe care o prezentăm nu poate decît să stîrnească interes și să fie un îndemn pentru specialiști, mai ales cînd tratează un important monument istoric și de artă caracteristic civilizației urbane și medievale. Analizînd și sintetizînd investigațiile mai multor generații de arheologi și istorici de artă, dar mai ales bazîndu-se pe propriile-i cercetări din ultimele două decenii și utilizînd o vastă bibliografie, autoarea, prin monografia consacrată mănăstirii dominicane de pe dealul din Buda, caută să răspundă la o serie de întrebări legate de evoluția între sec. al XIII-lea și al XVI-lea a acestui obiectiv, scos la lumină, în prezent valorificat parțial și asamblat armonios modernului hotel Hilton.

După ce, în *Prefață* (p. 9—12), localizează obiectivul și trece în revistă principalele etape de cercetare începînd din 1902, în cap. I analizează unele izvoare (stampe vechi, descrieri, documente, planuri ale orașului etc.), după care a fost identificat complexul mănăstiresc, dezafectat încă în veacul al XVII-lea.

Cap. II, intitulat *Descrierea săpăturii* (p. 22—108), cum e și firesc, este cel mai cuprinzător și prezintă din punct de vedere tehnic cercetările întreprinse în diferite sectoare ale ansamblului monastic: așezarea anterioară, clădirile de pe aripa de vest, așa-numitul *Kreuzgang*, care închidea o curte interioară rectangulară cu o fîntînă în centru, aripa de nord și de est (clădirea capitlului, capela, pivnițele), biserica propriu-zisă a cărei analiză ocupă un spațiu considerabil, unele clădiri cu destinație specială din partea de nord a mănăstirii ridicate în sec. al XIV-lea (edificiul „A”, care adăpostea *Studium generale*), interesanta instalație de încălzire. În general, substrucțiunile clădirilor s-au păstrat destul de bine, permițînd reconstituirea destul de fidelă a planului întregului ansamblu.

În cap. III (p. 109—123), autoarea prezintă unele fragmente sculpturale romanice, gotice, renaștentiste, descoperite în săpături și încearcă, prin analogii cu alte așezăminte dominicane, o serie de reconstituiri (ferestre, portaluri, bolți, balustrade etc.).

Cap. IV, intitulat *Rezultatele arheologice și faptele istorice* (p. 124—160), urmărește evoluția complexului prin coroborarea celor două categorii de izvoare. În legătură cu începuturile mănăstirii, au fost sesizate două nivele de construcție din veacul al XIII-lea. Unul ar putea aparține capelei regale de dinainte de invazia tătară, pe care o primesc dominicanii chemați din Italia de către regele Bela al IV-lea pe la 1252—1254, iar celălalt construcțiilor acestora. Spre sfîrșitul veacului al XIII-lea a fost terminată biserica romanică cu cor rectangular. Dominicanii fiind principalii sprijinitori ai politicii regale de convertire a cumanilor, iar la începutul veacului al XIV-lea partizani ai noii dinastii de Anjou și apărători ai coloniștilor italieni (unii dintre ei înmormîntați în cimitirul mănăstirii și în biserică, după cum o dovedesc pietrele de mormînt) în disputele cu mai vechii orașeni de origine germană din Buda, s-au bucurat de grația regală, primind un spațiu mai mare. Astfel, la începutul sec. al XIV-lea, s-a lărgit biserica și s-a construit marele cor gotic peste ruinele mai vechiului palat regal, clădirile mănăstirești depășind spre est incinta orașului. În claustrul lor a poposit în 1307 cardinalul Gentilis cu numeroasa sa suită.

Pînă la sfîrșitul veacului al XIV-lea s-au construit capitlul, pe latura de nord a corului și edificiul „A”. Ultimele construcții importante, caracterizate prin monumentalitate, îmbinînd influențe italiene cu tradiții gotice germane (turnul,

capela de lângă sala capitlului, coridorul boltit ce împrejmuea curtea interioară, clădirea „B”), datează din primele decenii ale veacului al XV-lea, din perioada domniei lui Sigismund de Luxemburg. Pentru planul mănăstirii din sec. al XV-lea, autoarea redă ca analogie și planul mănăstirii dominicane din Cluj, construită în aceeași perioadă (p. 135). În epoca lui Matia Corvinul, înflorește sculptura în piatră și marmoră, dealtfel tradițională în acest lăcaș, după cum o dovedesc numeroasele descoperiri menționate și analizate de autoare. Se remarcă îndeosebi, pe lângă piesele decorative, și pietrele de mormint, cele patru blazoane de pe laturile fântinii din curtea interioară, dintre care unul este al regelui menționat, cel care a fondat aici și o importantă școală.

Cu ocazia asediului turcesc din 1531 mănăstirea a fost în bună parte ruinată, iar bunurile prădate. Din epoca turcească, când s-au făcut câteva amenajări, atrag atenția în mod deosebit unele produse de import (faianță, sticlărie, maiolică, piese de metal) din Italia, Balcani, Orient. O parte din clădirile mănăstirii au dăinuit până la sfârșitul veacului al XVII-lea, când au fost distruse cu ocazia luptelor pentru recucerirea Budei.

Lucrarea are un bogat material ilustrativ. Textul este însoțit de fotografii privind diferite porțiuni *in situ* precum și unele obiecte descoperite, iar în cele 21 de tabele (p. 167—188) sînt redată cele mai reprezentative piese arheologice grupate pe complexe din care provin. În *Supliment* (p. 189—204) sînt 13 desene cu planurile așezămîntului cercetat atît în ansamblu, cît și pe fazele de construcție, precum și cu profilele unor secțiuni mai importante. Anexat acestui volum este studiul lui János Matolcsi, care analizează materialul osteologic ieșit din săpături (p. 207—254).

După parcurgerea acestei lucrări — abstracție făcînd de mici ezitări firești ale autoarei în pronunțarea unor păreri — nu putem să nu subliniem cercetarea serioasă și punerea în valoare a unor metode și interpretări rigurose științifice și sobre, pe care ne-am obișnuit să le constatăm la colegii din țara vecină. Cercetătorilor din domeniul arheologiei și istoriei artei le este pusă la îndemînă o lucrare valoroasă la care se poate apela atît pentru analogii materiale, cît și pentru anumite soluții științifice.

PETRE IAMBOR